

Modül (öneri) No	101
Öğrenme Alanı (Temel konu)	İbadetler
Modül (Alt konu)	Ağaçların Allah'ı Zikretmesi
Amaçlar	Her varlık gibi ağaçların da Yaraticıyı zikrettiğini kavrar. Ağaçlar gibi her varlığın kendi dillerince Cenab-ı Hakkı zikrettiğini fark eder. Tüm mevcudat ile Allah adına bağ kurar.
ASüre	40 dakika
Seviye	İleri
Yöntem ve Teknik-Etkinlik	Doğa gezisi, cümle yazma (Hamd, tesbih ve zikir ile ilgili)
Materyal ve Teknoloji	Ney Dinletisi (İlgili tavsiye link https://www.youtube.com/watch?v=JFjoVCIdEgw)
İşleniş/Öğrenme-öğretme süreci	Etkinlik-1 ✓ Doğa gezisi planlanır. ✓ İlgili metin öğrenciler tarafından okunur. ✓ Öğrenciler ortamın durumuna göre birbirini görecektir şekilde (u düzeni) oturtulur. ✓ Öğrencilerden duygu ve düşüncelerini birer cümle ile ifade etmeleri istenir ✓ Sırası gelen öğrencinin isteksizliği durumunda pas geçilir. ✓ Her öğrenci birer cümle ifade edecek şekilde döngü tamamlanır. Etkinlik-2 ✓ Öğrencilerden duygu ve düşüncelerini ayrıca birer cümle ile yazmaları istenir. ✓ Yazılan cümleler paylaşılır, manaları tartışılır.
Ölçme ve Değerlendirme	Öğrencilerden kainatın hamd, teşbih ve zikrine ilişkin bir dua yazmaları istenir.
İlişkili metinler	BARLA YAYLASI, ÇAM, KATRAN, ARDIÇ, KARAKAVAĞIN BİR MEYVESİDİR Makam münasebetiyle buraya alınmış On Birinci Mektub'un bir parçasıdır. Bir vakit esaretimde, dağ başında azametli çam ve katran ve ardıç ağaçlarının heybetnüma suretlerini, hayretfeza vaziyetlerini temaşa ederken, pek latîf bir rüzgâr esti. O vaziyeti, pek muhteşem ve şirin velveleâlûd bir zelzele-i raksnüma, bir tesbihat-ı cezbeeda suretine çevirdiğinden;

eğlence teması, nazar-ı ibrete ve sem'-i hikmete döndü.

Birden Ahmed-i Cezerî'nin Kürtçe şu fıkrası,

هَرَكْسَ بِنَمَاشَاگِه حُسْنَاتِه زَهَر جَائِ تَشْبِيه نِگَارَانُ بِجَمَالَتِه دِنَارَن¹

hatırıma geldi. Kalbim, ibret manalarını ifade için şöyle ağladı:

يَا رَبِّ، هَر حَى بِنَمَاشَاگِه صُنْعُ تُو زَهَر جَائِ بَنَازَى زَنَشَبُوبُ اَزْ فِرَازَى مَانَنَدِ
دَلَالَانُ بِنْدَاءِ بَاوَازَى دَمَ دَمَ زَجَمَالِ نَقْشِ تُو دَر رَقْصِ بَازَى زَكَمَالِ صُنْعِ تُو
خُوش خُوش بَگَازَى زَشَبِيرِينِ آوَازِ خُودِ هَى هَى دِنَازَى اَزْ وِی رَقْصِ اَمَدِ
جَزْبِه خَازَى اَزِیْن اَثَارِ رَحْمَتِ يَافْتِ هَر حَى دَرَسِ تَسْبِيحِ نَمَازَى اِيسْتَدَسْتِ
هَر يَكِي بِرُسْنُكِ بَالَا سَرَفِرَازَى دِرَازِ كَرْدَسْتِ دَسْتِهَارَا بَدَرگَاهِ اِلَهِي هَم
جُوشَهَبَازَى جُنُبِدَسْتِ رُفَهَارَا بَشُوقِ اَنگِيزِ شَهَنَازَى بَبَا مِيرَنَدُ اَزْ پَرْدِه
هَای هَای هَوِي عَشَقِ بَازَى مِيدَهْدِ هُوشِه گِيرِیْنَهَای دِیرِیْنَهَای رَوَالِی اَزْ حُبِ
مَجَازَى بَرِ سَرِ مَحْمُودْهَا نَعْمَهَای حُزْنِ اَنگِيزِ اَيَازَى مُزْدَهَارَا نَعْمَهَای اَزَلِی
اَزْ حُزْنِ اَنگِيزِ نَوَازَى رُوحِه مِی آيَدِ اَزْوَ رَمَزْمَه نَازِ نِیَازَى قَلْبِ مِیخَوَانَدِ
اَزِیْن آيَاتْهَا سِرِ تَوْحِيدِ زِ غُلُو تَطْمِ اعْجَازَى نَفْسِ مِیخَوَاهَدِ دَر اَيْنِ وَلُولْهَا زَلْزَلْهَا
زُوقِ بَاقِی دَر فَنَای دُنْیَا بَازَى عَقْلِ مِیپِیْنَدِ اَزِیْن رَمَزْمَهَا دَمْدَمَهَا: نَطْمِ جَلْفَتِ،
نَقْشِ جَکْمَتِ، گَنزِ رَازَى اَزْوَ مِیْدَارَدِ هَوَا اَزِیْن هَمَهَمَهَا هُو هُو هَا مَرگِ خُودِ
دَر تَرکِ اَزْوَاقِ مَجَازَى خَبَالِ بِنَدِ اَزِیْن اَشْجَارِ مَلَانُکِ رَا جَسَدِ اَمْدَسْمَاوِی
بَاهَرَارَانِ نِی اَزِیْن نِیْهَا شَنِیدَتِ هُوشِ سِتَایِشْهَای دَاتِ حَى وَرَقْهَای رَا رَبَانِ
دَارَنَدِ هَمَه هُو هُو ذِکْرِ اَرَنَدِ بَدَر مَعْنَايِ: حَى حَى چُو لَا اِلَهَ اِلَا هُو بَرَابَرِ
مِیْرَنَدِ هَر شِئِ دَمَادَمِ جُویْدَنَدِ يَا حَقِّ سَرِاسَرِ گُویْدَنَدِ يَا حَى بَرَابَرِ مِیْرَنَدِ
اَللّٰهُ

فَیَا حَى یَاقُتُومُ بِحَقِّ اِسْمِ حَى قَیُّومِ

حَیَاتِی دِه بَه اَيْنِ قَلْبِ پَرِیْشَانِ رَا اِسْتَقَامَتِ دِه بَه اَيْنِ عَقْلِ مَشُوشِ رَا... آمین

Barla Yaylası Tepelice’de çam, katran, ardıç, karakavak meyvesi hakkında yazılan Farisî beyitlerin manası:

هَرَكْسَ بِنَمَاشَاگِه حُسْنَاتِه زَهَر جَائِ تَشْبِيه نِگَارَانُ بِجَمَالَتِه دِنَارَن

Hatırıma geldi; kalbim dahi ibret manalarını ifade için şöyle ağladı:

Yani: Senin temaşağâh-ı hüsnüne herkes her yerden koşup gelmiş. Senin cemalinle nazdarlık ediyorlar.

يَا رَبِّ! هَر حَى بِنَمَاشَاگِه صُنْعُ تُو زَهَر جَائِ بَنَازَى

Her zîhayat Senin temaşağâh-ı sanatın olan zemin yüzüne her yerden çıkıp bakıyorlar.

زَنَشَبُوبُ اَزْ فِرَازَى مَانَنَدِ دَلَالَانُ بِنْدَاءِ بَاوَازَى

Aşağıdan, yukarıdan dellâllar gibi çıkıp bağırlıyorlar.

دَمَ دَمَ زَجَمَالِ نَقْشِ تُو زِ هَوَايِ شُوقِ تُو دَر رَقْصِ بَازَى

Senin cemal-i nakşından keyiflenip, o dellâlmisal ağaçlar oynuyorlar.

(نسخه) زَكَمَالِ صُنْعِ تُو خُوش خُوش بَگَازَى

Senin kemâl-i sanatından neşelenip, güzel güzel sadâ veriyorlar.

زَشَبِيرِينِ آوَازِ خُودِ هَى هَى دِنَازَى

¹ Cezerî, İkdü'l-Cevherî fî Şerhi Divanî's-Şeyh Cezerî, s 438.

² نسخه: زِ هَوَايِ شُوقِ تُو

Güya sadâlarının tatlılığı, onları da neşelendirip nazeninâne bir naz ettiriyor.

أَزْ وَئِ رَقْصَه أَمْدُ جَرْبَه خَازِی

İşte ondandır ki; şu ağaçlar raksa gelmiş, cezbe istiyorlar.

أَزِینْ اَثَارَ رَحْمَتِ یَافَتِ هَرِ حَیْ دَرَسِ تَسْبِیحِ نَمَازِی

Şu rahmet-i İlâhiyenin âsâriyladır ki; her zîhayat, kendine mahsus tesbih ve namazın dersini alıyorlar.

اِیْسْتَدَسْتُ هَرِ یَکِی بَرِ سَنَگِ بَالَا سَرَفِرَازِی

Ders aldıktan sonra, her bir ağaç, yüksek bir taş üzerinde Arşa başını kaldırıp durmuşlar.

دِرَازِ کَرْدَسْتُ دَسْتَهَارَا بَدَرِگَاهِ اِلَهِی هَمِ چُوشَهَبَازِی

Her birisi, yüzler ellerini, Şehbaz-ı Kalender ^{HÂŞİYE-13} gibi dergâh-ı İlâhîye uzatıp muhteşem bir ibadet vaziyetini almışlar.

بِجُنُبِیدَسْتُ رُفْعَهَا رَا بَشَوُقِ اَنگِیزِ شَهَنَازِی ^{HÂŞİYE-24}

Oynattırıyorlar zülüfvârî küçük dallarını ve onunla temaşa edenlere de latîf şevklerini ve ulvî zevklerini ihtar ediyorlar.

بَبَالَا مِیَزَنَنْدُ اَزْ پَرْدَه هَایِ هَایِ هُوِی عَشْقِی بَازِی

Aşkın “hay huy” perdelerinden en hassas tellere, damarlara dokunuyor gibi sadâ veriyorlar. (NÜSHA)⁵

مِیْدَهْدُ هُوشَه گِیْرِیْنَهَایِ دَرِیْنَهَایِ زَوَالِی اَزْ حُبِّ مَجَازِی

Fikre şu vaziyetten şöyle bir mana geliyor: Mecazî muhabbetlerin zeval elemiyle gelen ağlayış, hem derinden derine hazin bir enini ihtar ediyorlar.

بَرِ سَرِ مَحْمُودْهَا نَعْمَهَایِ حُزْنِ اَنگِیزِ آيَازِی

Mahmudların, yani Sultan Mahmud gibi mahbubundan ayrılmış bütün âşıkların başlarında, hüzn-âlûd mahbublarının nağmesinin tarzını işittiriyorlar.

مُرْدَهَا رَا نَعْمَهَایِ اَزَلِی اَزْ حُزْنِ اَنگِیزِ نَوَازِی

Dünyevî sadâların ve sözlerin dinlemesinden kesilmiş olan ölmüşlere; ezeli nağmeleri, hüznengiz sadâları işittiriyor gibi bir vazifesi var görünüyorlar.

رُوحَه مِی آيَدُ اَزْوَ رَمَزَمَه نَازِ نِیَازِی

Ruh ise şu vaziyetten şöyle anladı ki: Eşya, tesbihat ile Sâni-i Zülcelâl’in tecelliyat-ı esmasına mukabele edip, bir naz-niyaz zemzemesidir; geliyor.

قَلْبُ مِیخَوَانَدُ اَزِینْ اَبَاتْهَا سِرِّ تَوْحِیدِ زَعْلُو نَظْمِ اِغْجَازِی

Kalp ise, şu her biri birer âyet-i mücesseme hükmünde olan şu ağaçlardan sırr-ı tevhidi, bu i’câzın ulüvv-ü nazmından okuyor. Yani, hilkatlerinde o derece harika bir intizam, bir sanat, bir

³ HÂŞİYE-1: Şehbaz-ı Kalender, meşhur bir kahramandır ki, Şeyh Geylânî’nin irşadiyla, dergâh-ı İlâhîye iltica edip, mertebe-i velâyete çıkmıştır.

⁴ HÂŞİYE-2: Şehnaz-ı Çelkezî, kırk örme saç ile meşhur bir dünya güzeli.

⁵ NÜSHA: Şu nüsha mezaristandaki ardıc ağacına bakar:

بَبَالَا مِیَزَنَنْدُ اَزْ پَرْدَه هَایِ هَایِ هُوِی چَرِخِ بَازِی مُرْدَهَا رَا نَعْمَهَایِ اَزَلِی اَزْ حُزْنِ اَنگِیزِ نَوَازِی

hikmet vardır ki, bütün esbab-ı kâinat birer fail-i muhtar farz edilse ve toplansalar, taklit edemezler.

نَفْسٌ مِيخَوَاهُ دَرْ اَيْنِ وَلَوْلَهَا زَلْزَلَهَا زَوْقِ بَاقِي دَرْ فَنَائِ دُنْيَا بَازِي

Nefis ise, şu vaziyeti gördükçe, bütün rûy-i zemin velveleâîlûd bir zelzele-i firakta yuvarlanıyor gibi gördü, bir zevk-i bâkî aradı; “Dünyaperestliğin terkinde bulacaksın” manasını aldı.

عَقْلٌ مِيپِيئِدْ اَزَيْنِ رَمَزْمَهَا دَمْدَمَهَا: نَظْمِ خَلَقْتِ، نَفْسِ حَكْمَتِ، كَنْزِ رَازِي

Akıl ise, şu zemzeme-i hayvan ve eşcardan ve demdeme-i nebat ve havadan gayet manidar bir intizam-ı hilkat, bir nakş-ı hikmet, bir hazine-i esrar buluyor; her şey çok cihetlerle Sâni-i Zülcelâl’i tesbih ettiğini anlıyor.

آرْزُو مِيْدَارْدُ هَوَا اَزَيْنِ هَمْمَهَهَا هُوَهَا مَرْگِ خُودِ دَرْ تَرْكِ اَزْوَاقِ مَجَازِي

Heva-i nefis ise, şu hemheme-i hava ve hevheve-i yapraktan öyle bir lezzet alıyor ki, bütün ezvâk-ı mecazîyi ona unutturup, o heva-i nefsin hayatı olan zevk-i mecazîyi terk etmekle, bu zevk-i hakikatte ölmek istiyor.

خَيَالِ بِيئِدْ اَزَيْنِ اَشْجَارِ مَلَائِكِ رَا جَسَدِ اَمْدِ سَمَاوِي بَاهْزَارِ اَنْ نِي

Hayal ise, görüyor; güya şu ağaçların müekkel melâikeleri içlerine girip, her bir dalında çok neyler takılan ağaçları cesed olarak giymişler, güya Sultan-ı Sermedî, binler ney sadâsıyla muhteşem bir resm-i küşadda onlara onları giydirmiş ki, o ağaçlar câmid, şuursuz cisim gibi değil, belki gayet şuurkârâne manidar vaziyetleri gösteriyorlar.

اَزَيْنِ نَيْهَا شُنَيْدَتِ هُوشِ سِتَائِيشْهَائِي دَاتِ حَي

İşte o neyler, semavî, ulvî bir musikiden geliyor gibi safi ve müessirdirler. Fikir o neylerden, başta Mevlâna Celâleddin-i Rumî olarak bütün âşıkların işittikleri elemkârâne teşekkiyat-ı firakî işitmiyor. Belki Zat-ı Hayy-ı Kayyum’a karşı takdim edilen teşekkürat-ı Rahmaniye’yi ve tahmidat-ı Rabbaniye’yi işitiyor.

وَرَقْفَهَا رَا رَبَّانِ دَارْنُدْ هَمَمَهْ هُوْ هُوْ ذِكْرُ اَرْنُدْ بَدَرْ مَعْنَائِي: حَيُّ حَي

Madem ağaçlar, birer cesed oldu; bütün yapraklar dahi diller oldu. Demek her biri, binler dilleri ile, havanın dokunmasıyla “Hû, Hû” zikrini tekrar ediyorlar. Hayatlarının tahiyyatıyla sâniinin Hayy-ı Kayyum olduğunu ilân ediyorlar.

چُو لَا اِلَهَ اِلَّا هُوْ بَرَابَرِ مِيْرَنْدْ هَرْ شَيْ

Çünkü bütün eşya لَا اِلَهَ اِلَّا هُوْ deyip, kâinatın azîm halka-i zikrinde beraber zikrederek çalışıyorlar.

دَمْدَمْدَمْ جُوِيْدَنْدْ يَا حَقُّ سَرَّاسَرُ گُوِيْدَنْدْ يَا حَيُّ بَرَابَرِ مِيْرَنْدْ اَلله

Vakit be vakit lisan-ı istidat ile Cenab-ı Hak’tan hukuk-u hayatını “Yâ Hak!” deyip, hazine-i rahmetten istiyorlar. Baştan başa da hayata mazhariyetleri lisaniyle “Yâ Hay” ismini zikrediyorlar.

يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِحَقِّ اِسْمِ حَيِّ قَيُّوْمِ

حَیَاتِی دِه بَایُن قَلْبِ پَرِیْشَان رَا ۞ اِسْتِقَامَتُ دِه بَایُن عَقْلِ مُشَوَّش رَا... آمین⁶

Sözler, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul-2023, s. 252

⁶ Ey Hayy ve Kayyum olan! Hayy ve Kayyum isimlerin hürmetine, bu perişan kalbe bir hayat ver, bu müşevveş akla doğru yolu göster... Âmin.